

Konvencija o građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece

Radović, Emma

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:685649>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

REPUBLIKA HRVATSKA
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
Katedra za obiteljsko pravo

Emma Radović

DIPLOMSKI RAD

**KONVENCIJA O GRAĐANSKOPRAVNIM VIDOVIMA MEĐUNARODNE
OTMICE DJECE**

Mentorica: prof. dr. sc. Aleksandra Korać Graovac

Zagreb, 2024.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOG RADA

Ovime potvrđujem da sam osobno napisala diplomski rad pod naslovom:
**KONVENCIJA O GRAĐANSKOPRAVNIM VIDOVIMA MEĐUNARODNE
OTMICE DJECE**

i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi i ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (bilo da su u pitanju mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni ili popularni članci) u radu su jasno označeni kao takvo te adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime:

Emma Radović

Datum:

10.10.2024.

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	1
2.	PRAVNI IZVORI	2
3.	RAZGRANIČENJE I SADRŽAJ RELEVANTNIH POJMOVA	5
4.	OPĆENITO O KONVENCIJI (primjena, ciljevi i osnovno načelo).....	8
5.	POJAM OTMICE, PRAVA NA SKRB I PRAVA NA KONTAKTE.....	10
6.	SREDIŠNJE TIJELO DRŽAVE UGOVORNICE	12
6.1.	Nadležnost Središnjeg tijela.....	12
6.2.	Postupanje Središnjeg tijela	13
7.	DOBROVOLJNO RJEŠAVANJE SPORA I MEDIJACIJA.....	16
8.	POSTUPAK POVRATKA DJETETA.....	19
8.1.	Pokretanje i žurnost postupka	19
8.2.	Ispitivanje zahtjeva za povratak djeteta	20
8.3.	Donošenje odluke	21
9.	SLUČAJ OTMICE DJETETA U TREĆOJ ZEMLJI	23
10.	ZAKLJUČAK.....	24
11.	LITERATURA	25

1. UVOD

Tema ovog rada je međunarodna otmica djeteta koja će biti razrađena kroz glavni međunarodni dokument koji je donesen radi zaštite prava i dobrobiti djece koja su protupravno odvedena ili zadržana protivno volji nositelja roditeljske odgovornosti. Kada je riječ o međunarodnoj otmici djeteta misli se na obiteljskopravnu otmicu, a ne na otmicu koja je propisana Kaznenim zakonom¹ kao kazneno djelo. Do otmice najčešće dolazi kada prestane bračna odnosno izvanbračna zajednica. Isto tako, prestanak bračne ili izvanbračne zajednice nije jedini slučaj jer do otmice može doći i kada se bračni drugovi ne slažu te jedan od njih odluči oteti dijete. Također, dijete može biti protupravno odvedeno ili zadržano i od strane osoba koje nisu roditelji odnosno dijete mogu protupravno odvesti i članovi djetetove obitelji. Otmica djeteta je definirana u spomenutom međunarodnom dokumentu, u Konvenciji o građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece² te se otmica odnosno odvođenje ili zadržavanje djeteta smatra protupravnim ako predstavlja povredu prava na skrb i ako se u vrijeme odvođenja i zadržavanja to pravo uistinu ostvarivalo zajednički ili pojedinačno. Važnost tog dokumenta je da daje pravne okvire međunarodno prihvaćene od država ugovornica radi postizanja cilja što bržeg rješavanja postupka povratka djece u njihovo uobičajeno boravište te kako bi države ugovornice međusobno surađivale. Kroz ovaj rad biti će detaljnije objašnjena primjena Haške konvencije i postupak propisan njome.

¹ Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/23, 36/24. (u daljnjem tekstu: Kazneni zakon)

² Konvencija o građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 8/18. (u daljnjem tekstu: Haška konvencija)

2. PRAVNI IZVORI

Danas postoji više pravnih dokumenata koji reguliraju pitanje međunarodne otmice djece. Na globalnoj razini, najvažniji dokument je Haška konvencija koja je usvojena 25. listopada 1980. godine. O spomenutoj biti će više rečeno u četvrtom poglavlju.

Na regionalnoj razini, organizacije koje su važne za reguliranje pitanja međunarodne otmice djece su Vijeće Europe i Europska Unija. U sklopu Vijeća Europe nije usvojen jedinstveni dokument koji bi regulirao pitanje otmice djece.³ No, međutim, organizacija je donijela ostale važne instrumente za zaštitu prava djece u slučajevima otmice kao što je dokument Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava.⁴ Prema tom dokumentu, odnosno predmet same Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava je „promicati prava djece u skladu s njihovim najboljim interesima, dodijeliti im postupovna prava i olakšati im ostvarivanje tih prava na način da se osigura da djeca, sama ili posredstvom drugih osoba ili tijela, budu obaviještena te da im bude dopušteno sudjelovati u sudskim postupcima, a što uključuje i postupke u kojima se odlučuje o zahtjevu za povratkom nezakonitog odvedenog ili zadržanog djeteta.“⁵ U istom dokumentu, u Preambuli se potiče na rješavanje sporova posredovanjem ili drugim postupkom kao što je medijacija, a što propisuje i Haška konvencija. Dokumenti koji su još doneseni u okviru Vijeća Europe, a odnose se na postupak medijacije su Preporuka br. R (98) Odbora ministara državama članicama o obiteljskoj medijaciji iz 1998. i Smjernice za bolju provedbu postojeće preporuke o obiteljskoj medijaciji i medijaciji u građanskopravnim stvarima.⁶

U sklopu Europske unije najbitniji dokument je Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenog 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000⁷, a poznata je po nazivu Uredba Bruxelles II *bis*. Europska Unija je donijela preinaku iste Uredbe kojom se regulira međunarodna otmica djece, a to je Uredba Vijeća (EU) 2019/1111

³ Branica, V.; Majstorović, I.; Šimović, I., *Obiteljska medijacija i mogućnosti primjene u slučajevima međunarodne otmice djece*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 71 (2), 2021., str. 188-220.

⁴ Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 1/10.

⁵ Branica *et al.*, *op.cit.* u bilj. 3, str. 193.

⁶ *Ibid.*, str 194.

⁷ Službeni list Europske unije, L 338, 23. prosinca 2003., L 46, 18. veljače 2014. (u daljnjem tekstu: Uredba Bruxelles II *bis*)

od 25. lipnja 2019. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću te o međunarodnoj otmici djece (preinaka)⁸. Taj dokument neka pitanja uređuje identično kao i Haška konvencija. Razlog donošenja Uredbe Bruxelles II *ter* naveden je u točki 1 Preambule. Zaključeno je da je „Uredba Bruxelles II bis instrument koji dobro funkcionira i donosi značajne koristi građanima, ali bi se pravila mogla poboljšati.“⁹ Hašku konvenciju dopunila je odredbama koje se primjenjuju na odnose država članica, a što znači da taj instrument treba pomoći u jačanju pravne sigurnosti, učinkovitosti i osiguranju boljeg pristupa sudskim postupcima.¹⁰ Europska Unija pridaje veliku važnost zaštiti prava djece, a što pokazuje činjenica donošenja niz Uredbi kojima se uređuje njihova zaštita, a i važnost zaštite djece pridaje Europski parlament koji je uveo koordinatora za prava djece.

Republika Hrvatska također je regulirala pitanje međunarodne otmice djece donošenjem nacionalnog propisa. 2018. godine usvojen je Zakon o provedbi Konvencije o građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece¹¹, a koji je stupio na snagu 1. siječnja 2019. godine. Tim zakonom, uređuje se nadležnost i ovlasti Središnjeg tijela, postupak u vezi sa zahtjevima o povratku djeteta, obiteljska medijacija, žurnost postupka te neka posebna procesna pravila. Zakonom o provedbi Haške konvencije određena je koncentracija nadležnosti radi učinkovitije i uspješnije provedbe postupka.¹² To se vidi iz članka 14. koji propisuje da o zahtjevu za povratkom protupravno odvedenog ili zadržanog djeteta odlučuje Općinski građanski sud u Zagrebu te iz članka 18. koji propisuje posebna procesna pravila.¹³ Također je bitno naglasiti da je Zakon o provedbi Haške konvencije uredio postupak obiteljske medijacije kao pokušaj dobrovoljnog rješenja spora, a što će više biti rečeno u sedmom poglavlju. Donesen je i Zakon o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 o području nadležnosti, priznanja i izvršenja sudskih odluka bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom skrbi¹⁴ kojim se dodatno propisalo Središnje tijelo za provedbu Uredbe Bruxelles II *bis*.¹⁵ Osim nacionalnih propisa koji se odnose na provedbu

⁸ Službeni list Europske unije, L 178, 2. srpnja 2019. (u daljnjem tekstu: Uredba Bruxelles II *ter*)

⁹ *Ibid.*, L 178/1.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Zakon o provedbi Konvencije o građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece, Narodne novine, br. 99/18. (u daljnjem tekstu: Zakon o provedbi Haške konvencije)

¹² Branica *et al.*, *op. cit.* u bilj. 3, str. 199.

¹³ Zakon o provedbi Haške konvencije, članak 14. i 18.

¹⁴ Zakon o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 o području nadležnosti, priznanja i izvršenja sudskih odluka bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom skrbi, Narodne novine, br. 127/13.

¹⁵ Branica *et al.*, *op. cit.* u bilj. 3, str. 200.

Haške konvencije, Uredbe Bruxelles II *bis* i Uredbe Bruxelles II *ter*, Kazneni zakon propisuje u članku 174. kaznu zatvora od šest mjeseci do pet godina za kazneno djelo oduzimanja djeteta.¹⁶ O odredbama Obiteljskog zakona¹⁷ za primjenu Haške konvencije biti će više rečeno u idućem poglavlju.

Brojni pravni instrumenti, globalni, regionalni i nacionalni reguliraju međunarodnu otmicu djece. Glede hijerarhije pravnih izvora koji reguliraju međunarodnu otmicu djece, Uredba Bruxelles II *bis* u članku 60. propisuje da ima prednost u primjeni pred Haškom konvencijom za države članice Europske Unije, a što je i utvrđeno u Uredbi Bruxelles II *ter*.^{18/19} Haška konvencija primjenjuje se na situacije koje nisu propisane uredbama, a nacionalni propisi na situacije koje nisu propisani uredbama ni Haškom konvencijom. U ovom radu orijentacija će najviše biti na Haškoj konvenciji kao glavnom globalnog pravnog dokumentu za međunarodnu otmicu djece, dok će Uredba II *ter* i Zakon o provedbi Haške konvencije biti sporedno i dodatno navedeni.

¹⁶ Kazneni zakon, članak 174.

¹⁷ Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23 (u daljnjem tekstu: ObZ).

¹⁸ Uredba Bruxelles II *bis*, čl. 60.

¹⁹ Uredba Bruxelles II *ter*, čl. 94.

3. RAZGRANIČENJE I SADRŽAJ RELEVANTNIH POJMOVA

Za lakše razumijevanje Haške konvencije potrebno je definirati pojmove koje spominje. U prvom dijelu ovog poglavlja pojmovi će biti objašnjeni u skladu sa odredbama Obiteljskog zakona. U drugom dijelu prikazat će se kako je pitanje otmice djece uređeno Obiteljskim zakonom odnosno koja su rješenja uvedena kako bi se spriječila otmica djeteta.

Članak 8. Haške konvencije propisuje da se osoba, ustanova ili tijelo može obratiti Središnjem tijelu za pomoć ako je odvođenjem ili zadržavanjem djeteta povrijeđeno pravo na skrb.²⁰ Haška konvencija u tom članku određuje da nositelji roditeljske odgovornosti ne moraju biti samo roditelji. Pojam nositelja roditeljske odgovornosti nije definiran Haškom konvencijom zato što se taj dokument primjenjuje u više država ugovornica s različitim pravnim sustavima. Države ugovornice u svom unutarnjem pravnom poretku mogu propisivati da nositelji roditeljske odgovornosti nisu samo roditelji, već to može biti osoba, ustanova ili tijelo koje ima pravo na skrb djeteta. Za države Europske unije pojam nositelja roditeljske odgovornosti definirala je Uredba Bruxelles II *ter*. Članak 2. iste uredbe propisuje da nositelj roditeljske odgovornosti može bit osoba, ustanova ili drugo tijelo koje ima roditeljsku odgovornost prema djetetu.²¹ U istom članku definira roditeljsku odgovornost, a to uključuje sva prava i obveze koji se odnose na dijete ili njegovu imovinu, a dodijeljeni su fizičkoj ili pravnoj osobi odlukom, po sili zakona ili sporazumom s pravnim učinkom, uključujući pravo na skrb i pravo na kontakt.²² Obiteljski zakon propisuje da roditeljsku skrb mogu ostvarivati samo roditelji te da je roditeljska odgovornost pravo i dužnost svakog roditelja.²³ To znači da nositelj roditeljske odgovornosti u hrvatskom pravu mogu biti samo majka i otac djeteta. Prema članku 104. ObZ, u pravilu roditelji ostvaruju roditeljsku skrb zajednički, ravnopravno i sporazumno.²⁴ Članak 91. ObZ definira pojam roditeljske skrbi, a koju čine odgovornosti, dužnosti i prava roditelja, u svrhu zaštite i promicanja djetetovih osobnih i imovinskih prava te dobrobiti.²⁵ Roditeljska skrb propisana u Obiteljskom zakonu može se podvesti pod pojam prava na skrb koji je propisan u Haškoj konvenciji. Ukoliko jedan roditelj

²⁰ Haška konvencija, članak 8.

²¹ Uredba Bruxelles II *ter*, članak 2.

²² *Ibid.*

²³ ObZ, članak 91. i 102.

²⁴ ObZ, članak 104.

²⁵ ObZ, članak 91.

protupravno odvede ili zadrži dijete u drugoj državi ugovornici, taj roditelj automatski povrjeđuje pravo drugog roditelja da ostvaruje pravo na skrb. Pravo na ostvarivanje roditeljske skrbi može biti ograničeno ili oduzete sudskom odlukom ako je to nužno radi zaštite djetetove dobrobiti.²⁶ Roditelju kojem je ograničeno pravo na ostvarivanje roditeljske skrbi ima pravo na ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom, a što se može podvesti pod pojam prava na kontakte koji je propisan u Haškoj konvenciji. Roditelj može ostvarivati osobne odnose s djetetom izravno u obliku susreta, druženja ili boravkom te neizravno putem različitih komunikacijskih sredstava.²⁷ Ako roditelj tijekom ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom odluči dijete protupravno odvesti ili zadržati dolazi do primjene Haške konvencije. Obiteljski zakon ne poznaje razliku između određivanja susreta i druženja između roditelja ili bake i djeda. S obzirom na to, u članku 84. propisana su osobna prava djeteta. Jedno od njih je i ostvarivanje osobnih odnosa djeteta s roditeljem i ostalim osobama.²⁸ Članak 120. ObZ navodi da dijete može ostvarivati osobne odnose s braćom, sestrom, bakom i djedom te s osobama koje su dulje živjele u obitelji djeteta ako su se brinule o djetetu te imaju razvijen emocionalni odnos s djetetom.²⁹ Prema tome, dijete može ostvarivati osobne odnose i s drugim osobama što znači da te osobe mogu povrijediti pravo na kontakte. Pojmovima „otmica“, „pravo na skrb“ i „pravo na kontakte“ posvećeno je posebno poglavlje pet.³⁰

Članak 329. ObZ propisuje obvezno savjetovanje prije pokretanja sudskih postupaka o ostvarivanju roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom. Obvezno savjetovanje provodi Hrvatski zavod za socijalnu skrb te je to prilika da roditelji sporazumno riješe sporna pitanja. Ako roditelji ne postignu sporazum, na obveznom savjetovanju biti će informirani o mogućnosti provedbe obiteljske medijacije.³¹ Obiteljska medijacija je predviđena i u Haškoj konvenciji, a u Zakonu o provedbi Haške konvencije detaljnije uređuje postupak kada se radi o međunarodnoj otmici djece, a o čemu će više biti rečeno u sedmom poglavlju. Izmjenom Obiteljskog zakona 2015. uvedena su rješenja kojima se sprječava međunarodna otmica djece na nacionalnoj razini.³² Prema članku 419. ObZ, sud može u postupku u kojem odlučuje o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s roditeljem odrediti jednu ili više mjera kojima se osigurava povratak djeteta ili sprječava protupravno

²⁶ ObZ, članak 112.

²⁷ *Ibid.*

²⁸ ObZ, članak 84.

²⁹ *Ibid.*, članak 120.

³⁰ V. *infra*, str. 10-11.

³¹ Branica *et al.*, *op.cit.* u bilj. 3, str. 202.

³² *Ibid.*, str. 201.

odvođenje djeteta od strane roditelja koji ima pravo na ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom.³³ Te preventivne mjere odnose se na roditelja koji je s djetetom u trenutku ostvarivanja osobnih odnosa, a one mogu biti: obveza predaje putovnice, obveza polaganja jamstva u novcu, zabrana otuđenja ili opterećenja imovinskih prava roditelja, obveza redovitog javljanja ovlaštenom tijelu³⁴, određivanja mjesta ostvarivanja osobnih odnosa te zabrana odlaska djeteta iz države u kojoj se ostvaruju osobni odnosi.³⁵ Postupak ovrhe za povratak protupravno odvedenog ili zadržanog djeteta nije propisan Haškom konvencijom nego nacionalnim pravom. Zakon o provedbi Haške konvencije propisuje da ako osoba koja protupravno drži dijete odbije predati dijete kako je određeno u sudskoj odluci ovrha se provodi prema pravilima ovrhe radi predaje djeteta, a koje je propisano Obiteljskim zakonom.³⁶ Sud će s obzirom na okolnosti slučaja odrediti ovrhu izricanjem i provođenjem prisilnog oduzimanja i predaje djeteta.³⁷ Prisilno oduzimanje i predaje djeteta obavljaju sud i Hrvatski zavod za socijalnu skrb uz pomoć policije na način da se zaštiti dijete u najvećoj mogućoj mjeri.³⁸ Taj postupak detaljnije je uređeno podzakonskim propisom, Pravilnikom o načinu postupanja i suradnje suca, stručnog radnika Hrvatskog zavoda za socijalni rad i policijskog službenika za mladež prilikom prisilnog oduzimanja i predaje djeteta.³⁹⁴⁰

³³ ObZ, članak 419.

³⁴ Hrvatski zavod za socijalnu skrb.

³⁵ ObZ, članak 419.

³⁶ Zakon o provedbi Haške konvencije, članak 26.

³⁷ ObZ, članak 516.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ Branica *et al.*, *op. cit.* u bilj. 3, str. 204.

⁴⁰ Pravilnik o načinu postupanja i suradnje suca, stručnog radnika Hrvatskog zavoda za socijalni rad i policijskog službenika za mladež prilikom prisilnog oduzimanja i predaje djeteta, Narodne novine, br. 48/16.

4. OPĆENITO O KONVENCIJI (primjena, ciljevi i osnovno načelo)

Države ugovornice htjele su zaštititi djecu na međunarodnoj razini od protupravnog odvođenja ili zadržavanja te osigurati brzi povratak djece u njihovo uobičajeno boravište stoga su odlučile donijeti Hašku konvenciju.⁴¹ Haška konvencija je najvažniji međunarodni pravni dokument koji regulira i uređuje pitanje međunarodne otmice djece. Usvojena je 25. listopada 1980. godine, a u Republici Hrvatskoj je na snazi od 1991. godine te broji 103 države ugovornice.⁴²

Primjena Haške konvencije propisana je u članku 4. u kojem određuje da se primjenjuje na dijete koje je imalo uobičajeno boravište u državi ugovornici neposredno prije povrede prava na skrb ili prava na kontakte, a prestaje se primjenjivati kada dijete navrší šesnaest godina.⁴³ Ono što je zanimljivo je to da Haška konvencija ne definira pojam uobičajenog boravišta. Sud Europske Unije⁴⁴ je u predmetu C-523/07 odredio okolnosti po kojima se utvrđuje pojam uobičajenog boravišta djeteta.⁴⁵ Sud je utvrdio da se uobičajeno boravište mora tumačiti na način da u određenom mjestu mora postojati određeni stupanj integracije djeteta u društvenu i obiteljsku sredinu.⁴⁶ To bi značilo, na primjer, da dijete u tom mjestu pohađa školu ili ide u vrtić, ima državljanstvo te države, govori jezikom kao i ostala djeca, ima zdravstvenu zaštitu i slično. Zanimljiv je slučaj utvrđivanja uobičajenog boravišta novorođenčadi. Sud koji je podnio zahtjev za prethodno pitanje Sudu EU je u predmetu C-111/17 PPU smatrao da se fizička prisutnost djeteta u određenom mjestu ne smatra djetetovim uobičajenim boravištem, nego uzima u obzir zajedničku namjeru roditelja odnosno nositelja roditeljske odgovornosti.⁴⁷ Sud je uzeo u obzir pripreme radnje koje su roditelji poduzimali kada su čekali dijete kao što su izjava o njegovu rođenju u matičnom uredu u mjestu svojeg uobičajenog boravišta, kupnja odjeće koja je djetetu potrebna i dječjeg namještaja, opremanja njegove sobe ili najma prostranije kuće. No, Sud EU je na prethodno pitanje odgovorio da zajednička namjera roditelja odnosno nositelja roditeljske odgovornosti se ne može smatrati ključnim za utvrđivanje uobičajenog boravišta dojenčeta. U tom

⁴¹ Haška konvencija, članak 4.

⁴² Župan, M.; Drventić, M., *Prekogranične građanskopravne otmice djece/Prekogranično kretanje djece u Europskoj uniji*, Osijek: Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2019., str. 345-379.

⁴³ Članak 4. Haške konvencije.

⁴⁴ U daljnjem tekstu: Sud EU.

⁴⁵ Župan, Drventić, *op.cit.* u bilj. 42, str 349.

⁴⁶ Sud Europske unije, Presuda u predmetu C-523/07, ECLI:EU:C:2009:225

⁴⁷ Sud Europske unije, Presuda u predmetu C-111/17 PPU, OL v PQ, ECLI: ECLI:EU:C:2017:436.

predmetu Sud EU je utvrdio da prema sudskoj praksi pojam „uobičajeno boravište” djeteta odgovara mjestu koje odražava određeni stupanj njegove integracije u društvenoj i obiteljskoj sredini, a koje utvrđuju nacionalni sudovi uzimajući u obzir činjenice svakog pojedinog slučaja.⁴⁸ Kada je riječ o dojenčetu, Sud je utvrdio „da je njegova okolina uglavnom obiteljska, koju određuje osoba na koju je upućen ili osobe s kojima živi, koje ga stvarno čuvaju i o njemu se brinu, te da ono nužno dijeli društvenu i obiteljsku okolinu s tom osobom ili s tim osobama. Slijedom toga, kada se o dojenčetu stvarno brine njegova majka u državi članici koja nije ona u kojoj uobičajeno boravi otac, valja uzeti u obzir osobito, s jedne strane, trajanje, regularnost, uvjete i razloge njegova boravka na području prve države članice i, s druge strane, majčino geografsko i obiteljsko podrijetlo te obiteljske i društvene veze koje su majka i dijete ostvarili u istoj državi članici.“ U zaključku, Sud EU je utvrdio da se pojam „uobičajenog boravišta“ mora tumačiti u najboljem interesu djeteta.⁴⁹

Osim primjene, Haška konvencija propisuje i cilj. Cilj je da se osigura što brži povratak djece koja su protupravno odvedena ili zadržana u nekoj državi ugovornici i da se osigura da se pravo na skrb i pravo na kontakte prema pravu jedne države ugovornice dosljedno poštuju u drugim državama ugovornicama.⁵⁰ Taj cilj se ispunjava time što je postupak za povratak djeteta žuran, rokovi su kratki te se samim odvođenjem ili zadržavanjem djeteta u drugoj državi ugovornici po prijavi roditelja, druge osobe ili institucije aktivira mehanizam hitnog povratka djeteta što će bit objašnjeno u poglavlju osam ovog rada.

Najvažnije i osnovno načelo same Haške konvencije jest načelo povratka bez odgađanja, a koje je propisano u članku 12. Žurni povratak djeteta određuje nadležno tijelo i to u slučaju kada je dijete protupravno odvedeno ili zadržano, a na dan početka postupka pred sudskim ili upravnim tijelom države ugovornice u kojoj se dijete nalazi proteklo je manje od godinu dana od protupravnog odvođenja ili zadržavanja.⁵¹ Spomenuto načelo osigurava kontinuitet djetetovog života, a to znači da dijete raste i razvija se bez prekida i događaja koji bi negativno mogli utjecati

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ Haška konvencija, članak 1.

⁵¹ *Ibid.*, članak 12.

na razvoj i odrastanje djeteta. Također, omogućava ostvarivanje prava djeteta na kontakte s oba roditelja i to bez prekida.⁵²

5. POJAM OTMICE, PRAVA NA SKRB I PRAVA NA KONTAKTE

Međunarodna otmica djece označava situaciju kada je dijete nezakonito odvedeno ili zadržano u državi koja nije djetetovo uobičajeno boravište.⁵³ Do otmice dolazi kada jedan roditelj sam odluči uzeti dijete bez pristanka ili odobrenja drugog roditelja. To je potvrđeno u mišljenju nezavisnog odvjetnika Priita Pikamaea u predmetu C-87/22 koji protupravnim odvođenjem smatra situaciju kada majka odvede djecu bez očeva pristanka u drugu državu ugovornicu koja nije uobičajeno boravište djece, a prije odvođenja majka i otac su nositelji prava na zajedničko skrbništvo u državi ugovornici u kojoj djeca imaju uobičajeno boravište.⁵⁴ Također, s protupravnim zadržavanjem izjednačava se i situacija kada roditelj zadrži dijete izvan okvira dogovorenih uvjeta iako se nalazi u državi u kojoj je zakonito odvedeno.⁵⁵ Otmicom se smatra i situacija kada roditelj koji ostvaruje pravo na kontakte ne vrati dijete u državu uobičajenog boravišta.⁵⁶ Nabrojane situacije mogu imati vrlo štetan utjecaj na dijete jer dolazi do nagle promjene djetetove okoline, dijete se otuđuje od roditelja s kojim je prije živjelo te se prekida kontinuiteta djetetovog života.

Neriješeni pravni odnosi roditelja/skrbnika i djece dovode do sve češćeg protupravnog odvođenja ili zadržavanja djeteta.⁵⁷ Kada su roditelji razvedeni, oni mogu u pogledu svog djeteta ostvarivati roditeljsku skrb ili pravo na ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom. Haška konvencija u članku 5. definira pojmove prava na skrb i prava na kontakte. U poglavlju tri ovog rada objašnjeno je da se roditeljska skrb može podvesti pod pojam prava na skrb, a pravo na ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom može se podvest pod pojam prava na kontakte.

⁵² Bulka, Z. *Međunarodne otmice djece – građansko pravni aspekti*. Informator, 2009., <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/medunarodna-otmice-djece-gradansko-pravni-aspekti> (24.09.2024.).

⁵³ Župan, Drventić, *op. cit.* u bilj. 42, str. 347.

⁵⁴ Mišljenje nezavisnog odvjetnika P. Pikamaea od 23. ožujka 2023., Predmet C-87/22 ECLI: ECLI:EU:C:2023:248

⁵⁵ Župan, Drventić, *op. cit.* u bilj. 42, str. 347.

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ *Ibid.*

Pravo na skrb uključuje pravo koje se odnosi na skrb o djetetu kao osobi, a naročito na određivanje mjesta boravka djeteta.⁵⁸ Roditelji djeteta su nositelji prava na roditeljsku skrb koju oni po samom Obiteljskom zakonu stječu u odnosu na zajedničko dijete.⁵⁹ Haškom konvencijom nije propisano kada će se smatrati da je pravo na skrb faktički ostvarivano, već je to prepušteno praksi.⁶⁰ No, prema definiciji pojma prava na skrb, može se zaključiti da pravo na skrb ima osoba koja je uvijek vodila brigu o osobi djeteta. Ima li osoba pravo na skrb određuje se prema okolnostima konkretnog slučaja.⁶¹ Povredom prava na skrb dovodi do aktiviranja konvencijskog mehanizma za povratak djeteta, a o čemu će biti više rečeno u osmom poglavlju.

Pravo na kontakte uključuje pravo da se dijete na određeno vrijeme odvede na mjesto različito od njegova uobičajena boravišta.⁶² Shodno tome, kako bi se osiguralo učinkovito ostvarivanje prava na kontakte, Središnjim tijelima se može podnijeti zahtjev na isti način kao i zahtjev za povratak djeteta, a što će biti objašnjeno u sljedećem poglavlju.⁶³ U tom smislu, Središnja tijela su dužna otkloniti svaku prepreku koja onemogućuje roditelju ostvarivanje prava na kontakte te mogu inicirati ili pomoći pri pokretanju postupka.⁶⁴ Povreda prava na kontakte, za razliku od povrede prava na skrb, ne dovodi do aktiviranja konvencijskog mehanizma za povratak djeteta.

Ono što je bitno naglasiti je da prema Haškoj konvenciji pravo na skrb i pravo na kontakte ne mogu povrijediti samo roditelji, već i ostale osobe koje ostvaruju roditeljsku odgovornost ili imaju pravo na kontakt s djetetom. Sud Europske unije je u Priopćenju za medije br. 78/18 izjavio da se pojam prava na kontakt s djetetom ne odnosi samo na pravo na kontakt s djetetom roditelja u pogledu njihovog djeteta, već i na pravo drugih osoba s kojima je važno da dijete ima kontakte.⁶⁵⁶⁶

⁵⁸ Haška konvencija, članak 5.

⁵⁹ Hrabar, D.; Hlača, N.; Jakovec – Lozić, D.; Korać Graovac, A.; Majstorović, I.; Čulo Margaletić, A.; Šimović, I., *Obiteljsko pravo*, Narodne novine, 2021., str. 181.

⁶⁰ Medić Musa, I.; Božić, T., *Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece (1980) – casus belli*, u: Rešetar, B. (ur.), *Pavna zaštita prava na (zajedničku) roditeljsku skrb*, Pravni fakultet Osijek, Osijek, 2012., str. 161-197.

⁶¹ *Ibid.*

⁶² Haška konvencija, članak 5.

⁶³ Haška konvencija, članak 21.

⁶⁴ *Ibid.*, st. 2 i 3.

⁶⁵ Sud Europske unije, Presuda u predmetu C-335/17, Neli Valčeva v Georgiosa Babanarakisa, ECLI:EU:C:2018:359.

⁶⁶ V. *supra*, str. 5.

6. SREDIŠNJE TIJELO DRŽAVE UGOVORNICE

Svaka država ugovornica dužna je odrediti Središnje tijelo koje će izvršavati obveze iz Haške konvencije te pomoći u pružanju pomoći roditeljima ili drugim osobama koje ostvaruju pravo na skrb djeteta.⁶⁷ Određivanje Središnjeg tijela je unutrašnja stvar svake države ugovornice. Tijela koja su nadležna za provedbu Haške konvencije su Središnje tijelo države ugovornice i sud. U Republici Hrvatskoj Središnje tijelo koje je nadležno za provedbu Haške konvencije je Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike. Sud koji je nadležan za postupak povratka djeteta je Općinski građanski sud u Zagrebu. Nadležnost i postupanje Središnjeg tijela bit će objašnjeni u sljedećim potpoglavljima.

6.1. Nadležnost Središnjeg tijela

Nadležnost Središnjih tijela određena je u članku 7. Haške konvencije. Njihova uloga je da međusobno surađuju i unaprjeđuju suradnju među nadležnim tijelima država ugovornica kako bi se osigurao što brži povratak djeteta i kako bi se postigli ciljevi same Haške konvencije.⁶⁸ Konvencija taksativno nabroja funkcije Središnjih tijela, a koje uključuju: otkrivanje mjesta gdje se nalazi dijete, sprječavanje daljnje opasnosti za dijete poduzimanjem ili iniciranjem privremenih mjera, osiguranje dobrovoljnog povratka djeteta odnosno mirno rješavanje spora.⁶⁹ Kada dobrovoljni povratak nije moguć, uloga Središnjeg tijela je da pruži pomoć u pokretanju sudskih ili upravnih postupaka radi osiguranja povratka djeteta.⁷⁰ Sustav Središnjih tijela nije propisan samo Haškom konvencijom već je paralelan u odnosu na regionalni propis, Uredbu Bruxelles II *ter*. Također, funkcija i postupanje Središnjeg tijela uređeno je i u nacionalnom propisu, Zakonu o provedbi Konvencije o građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece.

Mogu se dogoditi situacije kada podnositelj zahtjeva nije siguran u kojoj državi se nalazi dijete. U tom slučaju, podnositelj zahtjeva može uputiti zahtjeve Središnjim tijelima država

⁶⁷ Haška konvencija, članak 6.

⁶⁸ *Ibid.*, članak 7.

⁶⁹ *Ibid.*

⁷⁰ Župan, Drventić, *op. cit.* u bilj. 42, str. 357.

ugovornica za koje on pretpostavlja da bi mogle biti utočište.⁷¹ Isto tako je moguće da podnositelj zahtjev ne zna gdje se dijete nalazi te se time aktivira jedna od glavnih funkcija Središnjeg tijela. Shodno tome, Središnje tijelo surađuje s Ministarstvom unutarnjih poslova kako bi moglo utvrditi nalazi li se dijete na području Republike Hrvatske.⁷² U Zakonu o provedbi Haške konvencije određuje se postupanje Središnjeg tijela kako bi se otkrilo mjesto gdje se dijete nalazi. Naime, Središnje tijelo može od Ministarstva unutarnjih poslova zatražiti poduzimanje mjera i radnji kako bi se otkrilo gdje se dijete nalazi, a ono je dužno u roku od 48 sati od saznanja izvijestiti Središnje tijelo o dobivenoj informaciji.⁷³ Ako slučajno postoji hitna potreba za zaštitu prava i dobrobiti djeteta zbog sumnje na počinjenje kaznenog djela, policijski službenici dužni su izvijestiti Hrvatski zavod za socijalnu skrb, nadležno državno odvjetništvo i središnje tijelo radi poduzimanja odgovarajućih mjera.⁷⁴

Osim funkcija koje su propisane u Haškoj konvenciji, Središnja tijela mogu imati i druge zadaće. Pa tako zadaća može biti davanje prijedloga odvjetnika ili imenovanje odvjetnika što ovisi o nacionalnim propisima, traženje socio-ekonomskog izvješća o djetetu u državi uobičajenog boravišta te u slučaju prekoračenja roka od šest tjedana, Središnje tijelo može tražiti informacije o statusu sudskog postupka i razloge zbog kojih je rok prekoračen.⁷⁵

6.2. Postupanje Središnjeg tijela

Postupanje Središnjeg tijela uređeno je poglavljima dva i tri Haške konvencije. Kako je bilo objašnjeno u trećem poglavlju ovog rada, Haška konvencija primjenjuje se u slučaju kada je dijete protupravno odvedeno ili zadržano u državi ugovornici u kojoj dijete nema uobičajeno boravište te je protupravno odvedeno ili zadržano bez pristanka nositelja roditeljske odgovornosti. U tom slučaju, prema Haškoj konvenciji, osoba ili institucija može pokrenuti mehanizam hitnog povratka djeteta uz poštivanje konvencijskih rokova. Prema članku 8. Haške konvencije: „osoba,

⁷¹ *Ibid.*, str. 359

⁷² *Ibid.*

⁷³ Zakon o provedbi Haške konvencije, članak 10.

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ Župan, Drventić, *op. cit.* u bilj. 42, str. 357.

ustanova ili drugo tijelo koje tvrdi da je odvođenjem ili zadržavanjem djeteta povrijeđeno pravo na skrb može se u osiguranju povratka djeteta obratiti središnjem tijelu države u kojoj dijete ima uobičajeno boravište ili središnjem tijelu neke druge države ugovornice.“ Kako bi Središnje tijelo moglo postupati, potrebno je da prvu radnju poduzme podnositelj zahtjeva. U Republici Hrvatskoj Središnje tijelo kojem se dostavlja prijedlog za povratak djeteta jest Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike.

Zahtjev koji se podnosi Središnjem tijelu mora sadržavati podatke koji su propisani u Haškoj konvenciji. Podatci koje zahtjev mora sadržavati su: podatci o identitetu podnositelja zahtjeva, datum rođenja djeteta, činjenice na kojima podnositelj temelji svoj zahtjev za povratak djeteta te sve raspoložive informacije u vezi s mjestom na kojem se dijete nalazi i identitetom osobe za koje se pretpostavlja da je s njom dijete.⁷⁶ Također, zahtjevu se može i priložiti ovjereni primjerak neke važne odluke ili sporazuma ili bilo koja druga važna isprava.⁷⁷ Važno je napomenuti da se odnos između podnositelja zahtjeva i Središnjeg tijela može ostvariti i prije podnošenja zahtjeva. U tom slučaju, Središnje tijelo može dati uputu o načinu postupanja koje može sadržavati dostavljanje obrazaca i informacije o dokumentaciji koju je potrebno predati.⁷⁸

Haška konvencija ne propisuje niti spominje slučajeve kada se zahtjev odbacuje, ali zato Zakon o provedbi Haške Konvencije u članku 9. stavak 7. propisuje da se zahtjev odbija ako je očigledno da uvjeti iz Haške konvencije o otmici nisu ispunjeni.⁷⁹ Iz Haške konvencije se može zaključiti kada se zahtjev može odbiti, a to bi bilo u slučaju da je dijete starije od 16 godina, ako zahtjev dolazi iz države koja nije članica Konvencije te ako se dijete ne nalazi na području Republike Hrvatske.⁸⁰ Dakle, zahtjev bi se odbio kada ne bi bili ispunjeni uvjeti propisani Haškom konvencijom te se ona ne bi mogla primijeniti.

Nakon što Središnje tijelo zaprimi zahtjev, ako ima razloga vjerovati da se dijete nalazi u drugoj državi ugovornici, bez odgađanja zahtjev dostavlja Središnjem tijelu države ugovornice u kojem se dijete nalazi.⁸¹ Središnje tijelo države ugovornice u kojoj se nalazi dijete dužno je

⁷⁶ Haška konvencija, članak 8.

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ Župan, Drventić, *op. cit.* u bilj. 42, ,str. 358.

⁷⁹ Zakon o provedbi Haške konvencije, članak 9. stavak 7.

⁸⁰ Župan, Drventić, *op.cit.* u bilj 42, str. 358.

⁸¹ Haška konvencija, članak 9.

poduzeti ili odrediti da se poduzmu sve odgovarajuće mjere kako bi se osigurao dobrovoljni povratak djeteta.⁸² Kada Središnje tijelo uistinu utvrdi mjesto u kojem se dijete nalazi, ono je dužno osigurati njegov dobrovoljni povratak ili postizanje sporazuma između roditelja. Ako to nije moguće, Središnje tijelo je dužno pomoći podnositelju zahtjeva u pokretanju sudskog postupka radi povratka djeteta. Također, Središnje tijelo je dužno pomoći podnositelju i u ostvarivanju prava na kontakte s djetetom tijekom trajanja sudskog postupka.⁸³

⁸² *Ibid.*, članak 10.

⁸³ Župan, Drventić, *op. cit.* u bilj. 42, str. 359.

7. DOBROVOLJNO RJEŠAVANJE SPORA I MEDIJACIJA

Kada Središnje tijelo razmotri zahtjev i isti prihvati, prvo što treba napraviti je to da nastoji postići sporazumno rješenje spora. Osnova za pokretanje sporazumnog rješenja spora propisana je člankom 7. stavkom 2. točkom C i člankom 10. Haške konvencije.⁸⁴ Postupak za dobrovoljno rješavanje spora koji predviđa Haška konvencija naziva se obiteljska medijacija. Općenito, obiteljska medijacija je postupak u kojem stranke nastoje sporazumno riješiti spor uz pomoć treće nepristrane osobe odnosno jednog ili više obiteljskih medijatora.⁸⁵ Cilj takvog postupka je postići sporazumno rješenje u vezi s djetetom. Medijacija u postupku međunarodne otmice djece odnosi se na ublažavanje sukoba i postizanje sporazumnog rješenja, a čiji je cilj „opći interes djeteta, poticanje autonomije stranaka, ušteda novaca te izbjegavanje parnice.“⁸⁶ Jedino što se može pojaviti kao smetnja u postupku medijacije je teškoća vezana uz saslušanje djeteta i postojanje obiteljskih nasilja.⁸⁷

Postupak medijacije dodatno je uređen Zakonom o provedbi Haške konvencije te se provodi sukladno Obiteljskom zakonu. Prema članku 12. Zakona o provedbi Haške konvencije, kada Središnje tijelo zaprimi zahtjev iz druge države ugovornice tijelo ili sud će obavijestiti stranke o mogućnosti mirnog rješenja spora putem medijacije.⁸⁸ Također, isti članak propisuje da se medijacija može provoditi neovisno o sudskom postupku i da neće utjecati na pokretanje postupaka pred sudom, a medijaciju provode obiteljski medijatori za prekogranične sporove. Obavijest o pokretanju postupka medijacije medijator dostavlja Središnjem tijelu i sudu. Što se tiče sudjelovanja djeteta, člankom 12. Zakona o provedbi Haške konvencije je propisano da dijete može sudjelovati, ali i ne mora. Kada se postupak medijacije provodi bez sudjelovanja djeteta, ono mora u skladu sa svojom dobi i zrelosti, biti upoznato sa svim bitnim činjenicama i mora izraziti svoje mišljenje.⁸⁹ Ako strane postignu sporazum, obavještava se Središnje tijelo i sud. Sud može odrediti rok u kojem se mora provesti postupak medijacije te će na kraju utvrditi je li postignut sporazum, je li isti u skladu s najboljim interesom djeteta te je li protivan pravnom poretku

⁸⁴Haška konvencija, članak 7. i 10.

⁸⁵Hrabar *et al.*, *op.cit.* u bilj. 59, str. 264.

⁸⁶Župan, Drventić, *op. cit.* u bilj. 42, str. 359.

⁸⁷*Ibid.*

⁸⁸Zakon o provedbi Haške konvencije, članak 12.

⁸⁹*Ibid.*

Republike Hrvatske ili javnom interesu.⁹⁰ No, tek kad sud odobri sporazum, onda odlučuje rješenjem.

Primjena postupka medijacije preporučena je od strane svih tijela koja se bave provedbom Haške konvencije. U skladu s tim, Stalni ured Haške konferencije za međunarodno privatno pravo objavio je 2012. godine "Vodič k dobroj praksi prema Haškoj konvenciji od 25. Listopada 1980. O građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece: Medijacija."⁹¹ U Vodiču su donesena i propisana temeljna načela za provedbu postupka medijacije u situacijama kada bi bilo potrebno da se stranke ohrabre i potakne na sporazum o spornim pitanjima i kako bi se osiguralo da se nitko od sudionika ne stavi u nepovoljni položaj zbog sudjelovanja u medijaciji te medijaciji treba dati pravni značaj i potrebno je uzeti u obzir nacionalne i međunacionalne propise.⁹² Ta načela slijedi i nacionalni propis tako što predviđa postupak obiteljske medijacije.

S obzirom na to da je provedba postupka medijacije u slučaju međunarodne otmice djece posebnija i složenija od provedbe postupka obiteljske medijacije u drugim obiteljskim stvarima, osobama koje provode postupak medijacije je u ovom slučaju potrebno dodatno obrazovanje koje je specifično za međunarodnu obiteljsku medijaciju. Dodatna izobrazba bi trebala uključivati: „kulturne različitosti i uvažavanje tih različitosti, specifične okolnosti života binacionalnih i multinacionalnih obitelji i obitelji migranata te posebne intervencije medijatora u međunarodnim slučajevima u kojima je potrebno djelovati brzo.“⁹³ Složenost provedbe postupka medijacije proizlazi i iz visoke razine sukoba i nepovjerenja među roditeljima, različitih kultura, različitih pravnih sustava i na kraju naravno iz različitih jezika kojima stranke govore.⁹⁴ Posebnost postupka medijacije kod međunarodne otmice djeteta ogleda se u tome što se postupak odvija u dva ili tri uzastopna dana.⁹⁵ Početak postupka obiteljske medijacija podrazumijeva puno komunikacije između roditelja, njihovih odvjetnika i suca koji je zadužen za određeni slučaj te organiziranje mjesta i vremena odvijanja medijacije. Nakon pandemije uvedena je nova mogućnost prisustvovanja postupku medijacije, a to je na daljinu odnosno *online*.⁹⁶ Iako nema izravnog

⁹⁰ Župan, Drventić, *op. cit.* u bilj. 42, str. 360.

⁹¹ Branica *et al*, *op.cit.* u bilj. 3, str. 206.

⁹² *Ibid.*, str. 207.

⁹³ *Ibid.*, str. 209.

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ Branica *et al*, *op. cit.* u bilj. 3, str. 210.

⁹⁶ *Ibid.*, str. 211.

kontakta, praktično je s obzirom na to da se roditelji često nalaze u različitim državama ugovornica te je postupak time i jeftiniji.

Obiteljska medijacija roditeljima predstavlja mogućnost i zadnju priliku da postignu dogovor. No, ako roditelji ne bi postigli sporazum, ipak su iskustva pokazala da medijacija ima pozitivan učinak na daljnju suradnju roditelja u vezi djeteta. Također, tijekom postupka medijacije ne dogovara se niti pregovara samo o pravnim pitanjima, već i o različitim spornim pitanjima kao što su kontakti s drugim članovima obitelji, obrazovanje djeteta, način upoznavanja kulture i jezika drugog roditelja.⁹⁷

Da bi osoba mogla sudjelovati u postupku medijacije, moraju biti ispunjene određene pretpostavke. Prva pretpostavka je postoji li spremnost roditelja na suradnju odnosno postoji li barem mali interes i želja da roditelji „sjednu za isti stol“.⁹⁸ Spremnost se može izraziti usmeno odnosno izražavanjem želje za sudjelovanjem u postupku medijacije ili potpisivanjem Sporazuma o uključivanju u postupak obiteljske medijacije. Druga pretpostavka je sposobnost sudionika da sami donose važne odluke. To, naravno, može biti ograničeno psihičkim i fizičkim razlozima kao što su bolest i zloupotreba opojnih sredstava te tada postupak medijacije nije moguće provesti. Treća i posljednja pretpostavka je ravnoteža moći koja treba biti takva da je pregovaranje moguće. Ta ravnoteža očituje se u situacijama nasilja i prijetnji jer ako medijator procijeni da je jedna strana pod prisilom i u strahu, dužan je prekinuti medijaciju.⁹⁹ Kod međunarodne otmice djece, roditelj s kojim dijete živi može reći da ima veću moć u odnosu na roditelja s kojim dijete ne živi te je to isto razlog provedbe obiteljske medijacije kako bi se o tome raspravilo i donijelo adekvatno rješenje. To je isto razlog zašto obiteljski medijatori za situacije međunarodne otmice djece moraju imati dodatno obrazovanje jer se od njih zahtjeva složenija tehnika i vještina pregovaranja.

⁹⁷ *Ibid.*, str. 210.

⁹⁸ *Ibid.*, str. 211

⁹⁹ *Ibid.*, str. 212.

8. POSTUPAK POVRATKA DJETETA

U šestom poglavlju ovog rada objašnjena je nadležnost Središnjeg tijela te kako ono postupa sa zahtjevima podnositelja. U ovom poglavlju detaljnije će se objasniti postupanje Središnjeg tijela i suda u situaciji povratka djeteta, žurnost postupanja te slučajevi kada se povratak djeteta odbija.

8.1. Pokretanje i žurnost postupka

Kao što je već rečeno, kada dobrovoljni povratak djeteta nije moguće Središnje tijelo pruža pomoć u pokretanju sudskih ili upravnih postupaka radi osiguranja povratka djeteta.¹⁰⁰ Međutim, o zahtjevu za povratak djeteta odlučuje sud ili drugo tijelo države ugovornice, a što ovisi o nacionalnim propisima svake države ugovornice. U Republici Hrvatskoj, prema Zakonu o provedbi Haške konvencije, zahtjev za povratak djeteta upućuje se Središnjem tijelu, a ono upućuje (putem Hrvatskog zavoda za socijalnu skrb) osobi protiv koje je podnesen zahtjev te je ta osoba dužna Središnjem tijelu dostaviti pisano očitovanje.¹⁰¹ Središnje tijelo postupa žurno i prvo predlaže strankama mogućnost rješavanja spora u postupku medijacije.¹⁰² No, kada to nije slučaj, postupak pred nadležnim sudom pokreće stranka podnošenjem zahtjeva za povratak djeteta putem punomoćnika ili Središnjeg tijela.¹⁰³ O zahtjevu odlučuje Općinski građanski sud u Zagrebu te isti rješava po pravilima izvanparničnog postupka. Isto kao što Središnje tijelo postupa žurno tako je i postupak pred sudom žuran s obzirom na to da su rokovi za donošenje odluke kratki. Sud je dužan poduzeti sve potrebne mjere kako bi odluku o zahtjevu za povratak djeteta donio u roku od šest tjedana.¹⁰⁴ To znači da je država dužna iskoristiti najbrže mehanizme kako bi se dijete vratilo u državu ugovornicu iz koje je oteto te se tim zahtjevima uvijek treba dati prioritet. Ako sud premaši rok za donošenje odluke, podnositelj zahtjeva ili Središnje tijelo države u kojoj je podnesen zahtjev ima pravo tražiti obrazloženje razloga kašnjenja.¹⁰⁵ Isto tako, žurnost se očituje i u tome da je sud

¹⁰⁰ V. *supra*, str. 15.

¹⁰¹ Zakon o provedbi Haške konvencije, članak 9.

¹⁰² V. *supra*, str. 16.

¹⁰³ Zakon o provedbi Haške konvencije, članak 13.

¹⁰⁴ Haška konvencija, članak 11.

¹⁰⁵ *Ibid.*

dužan odluku o zahtjevu za povratak djeteta donijeti, objaviti i izraditi u roku od osam dana od zaključenja glavne rasprave.¹⁰⁶

8.2. Ispitivanje zahtjeva za povratak djeteta

Sve što zahtjev za povratak djeteta mora i može sadržavati kada se podnosi Središnjem tijelu objašnjeno je u poglavlju šestom ovog rada. A kada se zahtjev podnosi sudu, prva radnja suda je ta da mora ispitati je li zahtjev dopušten. Dakle, sud provjerava jesu li ispunjeni uvjeti iz Haške konvencije odnosno radi li se o protupravnom odvođenju te je li od protupravnog odvođenja do podnošenja zahtjeva proteklo manje od godinu dana. Tek kada sud utvrdi da su ispunjeni uvjeti i odluči da je zahtjev dopušten, naređuje hitan povratak djeteta. No, međutim, Haška konvencija propisuje pet slučajeva kada sud nije dužan odrediti povratak djeteta. To se događa u situacijama kada „osoba, institucija ili drugo tijelo koje se protivi povratku dokaže da osoba, ustanova ili drugo tijelo koje se brine za dijete nije uistinu ostvarivalo pravo na skrb u vrijeme odvođenja ili zadržavanja ili se već složilo s odvođenjem ili zadržavanjem ili je naknadno pristalo na to.“¹⁰⁷ Također, sud nije dužan odrediti povratak djeteta „ako osoba, institucija ili drugo tijelo dokaže da postoji ozbiljna opasnost da bi povratak djeteta izložio fizičkoj opasnosti ili psihičkoj traumi ili dijete doveo u nepodnošljivi položaj.“¹⁰⁸ Prizivni sud SAD-a je najbolje objasnio što se smatra ozbiljnom opasnošću za dijete.¹⁰⁹ Ozbiljna opasnost za dijete postoji kada bi se odredio povratak u ratnu zonu, u zonu gladovanja ili bolesti te postoji u slučaju ozbiljnog zlostavljanja ili zanemarivanja djeteta i kada nadležno tijelo u državi uobičajenog boravišta, iz bilo kojeg razloga, nije u mogućnosti ili ne želi pružiti djetetu odgovarajuću zaštitu.¹¹⁰ Treći slučaj kada sud može odbiti povratak djeteta je kada protekne rok od godinu dana od podnošenja zahtjeva, a dokaže se da se dijete prilagodilo novoj sredini.¹¹¹ Također je propisano da sud može odbiti povratak djeteta ako se dijete protivi povratku, a navršilo je one godine i stupanj zrelosti zbog kojih se može uzeti

¹⁰⁶ Zakon o provedbi Haške konvencije, članak 18. stavak 10.

¹⁰⁷ Haška konvencija, članak 13. stavak 1. točka (a).

¹⁰⁸ *Ibid.*, točka (b).

¹⁰⁹ Medić Musa, Božić, *op. cit.* u bilj. 60, str 171.

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ Haška konvencija, članak 12.

u obzir njegovo mišljenje.¹¹² Pravo na izražavanje mišljenja odnosi se na pravo djeteta da aktivno sudjeluje i bude saslušano u sudskim postupcima koji ga se tiču te koji utječu na njegov život.¹¹³ Haška konvencija ne propisuje dobnu granicu od koje bi bilo primjereno uzeti u obzir djetetovo mišljenje već o tome odlučuje sudac po diskrecijskoj ocijeni uzimajući u obzir činjenice konkretnog slučaja.¹¹⁴ Mišljenje djeteta ne obvezuje suca te može donijeti odluku o povratku ako smatra da je to u najboljem interesu djeteta. I zadnji slučaj kada sud može odbiti povratak djeteta je ako bi to bilo protivno temeljnim načelima zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda države u kojoj je zahtjev podnesen.¹¹⁵

8.3. Donošenje odluke

Kako bi sud donio odluku, ovlašten je od Ministarstva unutarnjih poslova zatražiti podatke o strankama u postupku, a od Hrvatskog zavoda za socijalnu skrb ovlašten je zatražiti izvide na terenu kod osoba kod kojih se dijete nalazi, mišljenje o socijalnim i materijalnim prilikama tih osoba i na kraju, pomoć stručnog tima o utjecaju sudske odluke na dijete.¹¹⁶ Dakle, za donošenje odluke o povratku djeteta sud može i ima pravo tražiti pomoć od tijela države ugovornice u kojoj se dijete nalazi. Nakon što sud pribavi svu dokumentaciju, održava se ročište. No, međutim, Zakon o provedbi Haške konvencije propisuje posebna pravila postupka. Sud može donijeti odluku i bez održavanja usmene rasprave, da povrat prijašnje stanje nije moguć te odluku o zahtjevu za povratak može donijeti bez nazočnosti podnositelja zahtjeva ili njegova opunomoćenika, ako ocijeni da nazočnost nije nužna.¹¹⁷ Nakon provedenog postupka, ako su ispunjeni svi uvjeti prema Haškoj konvenciji, sud donosi odluku kojom se naređuje hitan povratak djeteta. Bitno je napomenuti da ako je prošlo više od godinu dana od protupravnog odvođenja ili zadržavanja sud

¹¹² Haška konvencija, članak 13. stavak 2.

¹¹³ Knol Radoja K., *Pravo na saslušanje i izražavanje mišljenja u posebnim ovršnim postupcima radi predaje djeteta i ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol 42, br. 1, 2021., str. 167-185.

¹¹⁴ Medić Musa, Božić, *op. cit.* u bilj. 60, str. 172.

¹¹⁵ Haška konvencija, članak 20.

¹¹⁶ Bulka, *op. cit.* u bilj. 54.

¹¹⁷ Zakon o provedbi Haške konvencije, članak 17. i 18.

će isto narediti povratak djeteta osim ako se dijete prilagodilo novoj okolini.¹¹⁸ U tom slučaju, teret dokaza je na protivnoj strani.

Sud u postupku ne može donositi meritornu odluku o pravu na skrb jer odluka o povratku nije odluka o skrbi djeteta. Isto tako, Haška konvencija je ograničila postupanja prema drugim meritornim zahtjevima.¹¹⁹ Prema članku 16: „...sudska ili upravna tijela države ugovornice u koju je dijete odvedeno ili u kojoj je zadržano, ne mogu donositi meritornu odluku o pravu na skrb sve dok se ne utvrdi da se dijete ne vraća na temelju ove Konvencije ili ako u razumnom roku nakon primitka obavijesti nije podnesena zahtjev na temelju Konvencije.“¹²⁰ Dakle, odluka o povratku djeteta na temelju Haške konvencije ne smatra se odlukom o skrbi djeteta.

Zaštita djeteta mora se osigurati u državi u kojoj je protupravno odvedeno i u državi u kojoj se dijete mora vratiti.¹²¹ Haška konvencija u članku 7. predviđa posebnu zadaću Središnjih tijela, a to je da poduzimaju sve odgovarajuće mjere za sprječavanje daljnjih opasnosti za dijete ili jednu od zainteresiranih strana poduzimanjem ili predlaganjem privremenih mjera. Haška konvencija samo predviđa mogućnost poduzimanja privremenih mjera, a Konvencija o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, ovrsi i suradnji u odnosu na roditeljsku odgovornost i o mjerama za zaštitu djece¹²² propisuje pravila o mjerodavnom pravu, međunarodnoj nadležnosti i pravila o priznavanju i izvršenju mjera zaštite.¹²³ Haška konvencija o mjerama za zaštitu djece propisuje dvije vrste mjera koje se mogu izreći. To su mjere za koje je nadležno tijelo države u kojoj dijete ima uobičajeno boravište i hitne zaštitne mjere koje izriče tijelo države u koju je dijete protupravno odvedeno.¹²⁴ Za članice Europske Unije, Uredba Bruxelles II *ter* ima prednost u primjeni pred spomenutim Konvencijama.¹²⁵ Ista propisuje da kada se nalaže povratak djeteta, sud može poduzeti privremene mjere kako bi se dijete zaštitilo od ozbiljnih opasnosti iz članka 13. stavka 1 točke (b) Haške konvencije.¹²⁶ Na nacionalnoj razini, Zakon o provedbi Haške konvencije

¹¹⁸ *Ibid.*, članak 12.

¹¹⁹ Župan, Drventić, *op. cit.* u bilj. 43, str. 353.

¹²⁰ Haška konvencija, članak 16.

¹²¹ Župan, M.; Ledić, S.; Drventić, M., *Privremene mjere i postupci otmice djece*, Pravni vjesnik, 35 (1), 2019., str. 9-31.

¹²² Konvencija o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, ovrsi i suradnji u odnosu na roditeljsku odgovornost i o mjerama za zaštitu djece, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 5/2009. (u daljnjem tekstu: Haška konvencija o mjerama za zaštitu djece)

¹²³ Župan, *et al.*, *op. cit.* u bilj. 121, str. 11.

¹²⁴ *Ibid.*, str. 13.

¹²⁵ V. *supra*, str. 4.

¹²⁶ Uredba Bruxelles II *ter*, članak 27.

propisuje da sud može tijekom postupka odrediti mjere osiguranja na prijedlog stranke, Hrvatskog zavoda za socijalnu skrb ili po službenoj dužnosti.¹²⁷ Iz svega navedenog može se zaključiti da je zaštita djeteta koje je protupravno odvedeno ili zadržano na prvom mjestu.

9. SLUČAJ OTMICE DJETETA U TREĆOJ ZEMLJI

S obzirom na to da se Haška konvencija primjenjuje na države ugovornice postavlja se pitanje što se događa i koji propis regulira otmicu djeteta kada je ono protupravno odvedeno ili zadržano u trećoj zemlji koja nije potpisnica Haške konvencije. Odgovor na to pitanje daje sudska praksa. Sudska praksa je posredni izvor prava koja proizvodi pravni učinak samo između stranaka u postupku no, kada presuda postane pravomoćna drugom sudu ta presuda može pomoći u presuđivanju činjenica iste stvari između drugih subjekata.¹²⁸ Dakle, sudske presude su od iznimne važnosti za sudove koji se nađu u situaciji u kojoj imaju više postupaka istog činjeničnog i pravnog pitanja između različitih stranaka.

U predmetu C-603/20 PPU, majka i otac su Indijski državljani koji imaju dozvolu boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu. Dijete je rođeno u Ujedinjenom Kraljevstvu no, majka je godinu dana od rođenja djeteta, uzela dijete i otišla u Indiju. Nakon par mjeseci vratila se u Ujedinjeno kraljevstvo ostavivši dijete u Indiji sa svojim roditeljima. Sud koji je uputio zahtjev Sudu EU takvo postupanje majke smatra protupravni odvođenjem ili zadržavanjem djeteta u Indije. Naime, Indija nije potpisnica Haške konvencije.¹²⁹ S obzirom na to da je otac htio ostvariti svoje pravo na kontakte, podnio je zahtjev za povratak djeteta. U točki 39. presude sud objašnjava da je za postupak nadležan onaj sud države ugovornice u kojoj dijete ima uobičajeno boravište prije otmice te da Uredba 2201/2003 ne navodi mogućnost stjecanja uobičajenog boravišta u trećim zemljama stoga taj propis nije primjenjiv.¹³⁰ Sud EU u toj presudi, u točkama 63. i 63., utvrdio da ako je dijete u steklo uobičajeno boravište u trećoj državi nakon otmice onda sud pred kojim je postupak pokrenut uspostavlja svoju nadležnost na temelju drugih primjenjivih međunarodnih konvencija, a u slučaju da to nije moguće onda prema zakonima te države.

¹²⁷ Zakon o provedbi Haške konvencije, čl. 20.

¹²⁸ Hrabar *et al.*, *op. cit.* u bilj. 59, str. 31.

¹²⁹ Prema: [HCCH | #28 - Status table](#) (14. studeni 2022.)

¹³⁰ Sud Europske unije, Presuda u predmetu C-603/20 PPU, *SS v MCP*, ECLI: ECLI:EU:C:2021:231

Dakle, kada je dijete oteto u treću državu koja nije potpisnica Haške konvencije, ista se ne može primijeniti niti se može primijeniti Uredba Bruxelles II *ter* koja je napisana po uzoru na Konvenciju. Onda se nadležnost suda pred kojim je pokrenut postupak uspostavlja po drugim međunarodnim konvencijama koje se mogu u tom slučaju primijeniti. Ako to nije moguće, nadležnost se uspostavlja i postupa se po zakonima treće države.

10. ZAKLJUČAK

U ovom radu analizirana je tema međunarodne otmice djece detaljnim proučavanjem jednog od značajnijih međunarodnih dokumenata. Haška konvencija jer vrlo važan dokument za zaštitu interesa i prava djeteta. Važnost ovog dokumenta se očituje u tome što su po uzoru na Hašku konvenciju doneseni propisi na regionalnoj razini putem organizacija kao što su Vijeće Europe i Europska unija te su doneseni nacionalni propisi o provedbi iste Konvencije u država ugovornicama. Svrha tog instrumenta je što brže rješavanje postupka, povratak djeteta i ispunjenje osnovnog cilja Haške konvencije. Dužnost Središnjeg tijela kojeg predviđa Konvencija je da međusobno surađuje i unaprjeđuje suradnju među nadležnim tijelima država ugovornica, da razmotri zahtjev podnositelja te da nastoji postići sporazum između roditelja i dobrovoljni povratak djeteta. Postupak obiteljske medijacije u situacijama međunarodne otmice djece je posebniji i složeniji u odnosu na obiteljsku medijaciju u drugim obiteljskim sporovima. Obiteljski medijatori moraju biti dodatno obrazovani kako bi se mogli koristiti tehnikama i vještinama koje zahtjeva složena situacija otmice i da bi se osigurala kvaliteta provedbe postupka. Isto tako, postupak je brži, jednostavniji i ekonomičniji. No, ako stranke ne riješe spor putem obiteljske medijacije, postupak će se morati provesti pred sudom. Zaključujem da ovakva vrsta dokumenta je od iznimne važnosti u trenucima kada je vrijeme ključni faktor da bi se dijete što prije vratilo te da bi se smanjile moguće negativne posljedice na dijete. Interes i dobrobit djeteta je na prvom mjestu za države ugovornice ove Konvencije te one pridaju važnost tome tako što same donose svoje nacionalne propise kako bi se u praksi ono što je propisano Konvencijom provodilo što učinkovitije.

11. LITERATURA

Knjige i članci:

- Branica, V.; Majstorović, I.; Šimović, I., *Obiteljska medijacija i mogućnosti primjene u slučajevima međunarodne otmice djece*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2021., 71 (2), str. 187-220.
- Bulka, Z., *Međunarodne otmice djece – građansko pravni aspekti*, Informator, 2009., <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/medunarodna-otmice-djece-gradansko-pravni-aspekti>, (24.09.2024.)
- Hrabar, D.; Hlača, N; Jakovec – Lozić, D; Korać Graovac, A.; Majstorović, I.; Čulo Margaletić, A.; Šimović, I., *Obiteljsko pravo*, Narodne novine, 2021.
- Knol Radoja K., *Pravo na saslušanje i izražavanje mišljenja u posebnim ovršnim postupcima radi predaje djeteta i ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol 42, br. 1, 2021., str. 167-185.
- Medić Musa, I.; Božić, T., *Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece (1980) – casus belli*, u: Rešetar, B. (ur.), *Pavna zaštita prava na (zajedničku) roditeljsku skrb*, Pravni fakultet Osijek, Osijek, 2012., str. 161-197.
- Župan, M.; Drventić, M., *Prekogranične građanskopravne otmice djece/Prekogranično kretanje djece u Europskoj uniji*, Osijek: Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2019., str. 345-379.
- Župan, M.; Ledić, S.; Drventić, M., *Privremene mjere i postupci otmice djece*, Pravni vjesnik, 35 (1), 2019., str. 9-31.

Važeći pravni propisi:

- Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 1/10
- Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/23, 36/24.
- Konvencija o građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece, Narodne novine br. 8/18.

- Konvencija o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, ovrsci i suradnji u odnosu na roditeljsku odgovornost i o mjerama za zaštitu djece, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 5/09.
- Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23.
- Uredba Vijeća (EZ) br. 2001/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000.
- Uredba Vijeća (EU) 2019/1111 od 25. lipnja 2019. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću te o međunarodnoj otmici djece.
- Zakon o provedbi Konvencije o građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece, Narodne novine, br. 99/18.
- Zakon o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 o području nadležnosti, priznanja i izvršenja sudskih odluka bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom skrbi, Narodne novine, br. 127/13.

Sudska praksa:

- Mišljenje nezavisnog odvjetnika P. Pikamäea od 23. ožujka 2023., Predmet C-87/22 ECLI: ECLI:EU:C:2023:248
- Sud Europske unije, Presuda u predmetu C-87/22, TT v AK ECLI: ECLI:EU:C:2023:248.
- Sud Europske unije, Presuda u predmetu C-111/17 PPU, OL v PQ, ECLI: ECLI:EU:C:2017:436.
- Sud Europske unije, Presuda u predmetu C-335/17, Neli Valčeva v Georgiosa Babanarakisa, ECLI:EU:C:2018:359.
- Sud Europske unije, Presuda u predmetu C-603/20 PPU, SS v MCP, ECLI: ECLI:EU:C:2021:231.

